

POZIV ZDRAVNIKOV IN ZOBOZDRAVNIKOV ŠIRŠE GORIŠKE REGIJE ODLOČEVALCEM K BOLJ ODGOVORNEMU PRISTOPU DO OKOLJSKE PROBLEMATIKE IN OPOZORILO GLEDE POTENCIALNIH VPLIVOV ONESNAŽENEGA OKOLJA NA ZDRAVJE LJUDI V SREDNJI SOŠKI DOLINI

Zdravniki in zobozdravniki, ki spremljamo okoljsko problematiko na območju srednje Soške doline, smo zaskrbljeni zaradi dogajanja, ki ima potencialne škodljive posledice na zdravje tamkajšnjega prebivalstva.

Gre za okolico industrijskega območja, ki jo je v preteklih desetletjih zaznamovala proizvodnja azbest-cementnih izdelkov. Zdravstvene posledice uporabe azbesta so zelo težke in se pojavljajo tako pri bivših zaposlenih kot tudi pri prebivalcih širše okolice tega kompleksa.

Po podatkih Kliničnega inštituta MDPŠ je bilo v obdobju **od leta 1998 do 2016** na tem območju potrjenih **128 mezoteliomov, 65 pljučnih rakov, 500 primerov azbestoze in 1773 primerov plevralnih plakov, 324** drugih zaposlenih pa je imelo priznano **poklicno bolezen** zaradi azbesta že pred letom 1998 na IK.

Uporaba azbesta je bila v letu 1996 prepovedana, vendar je v okolici še vedno prisotna velika količina azbestnih izdelkov. Glede na dolgo latentno dobo za razvoj bolezni pričakujemo, da bomo nova obolenja zaradi azbesta odkrivali tudi po letu 2020.

Večina obolelih živi v bližini industrijskega območja podjetja Salonit Anhovo, ki je bilo največji uporabnik azbesta. Od prepovedi uporabe te nevarne snovi Salonit Anhovo proizvaja le cement, pri tem pa že nekaj časa v cementni peči poleg osnovnega goriva sežiga tudi **nenevarne in nevarne odpadke**. V začetku je bil delež odpadkov majhen, v zadnjih letih pa njihov delež narasel na okrog 60%. Pri Agenciji za okolje je trenutno v teku postopek odločanja o nameri, da se **količina sosežiganja odpadkov poveča iz sedaj dovoljenih 109.000 ton/leto na 135.000 ton/leto**.

V novembru 2019 je v Ljubljani potekalo strokovno srečanje o kemijski varnosti, ki je bilo posvečeno vplivom sežiganja in sosežiganja odpadkov na okolje in zdravje.

Predstavljene raziskave so opozorile na naslednje:

- pri sežiganju in sosežiganju odpadkov se v ozračje sproščajo nevarne snovi, ki škodujejo zdravju ljudi;
- veliko raziskav je potrdilo poslabšanje zdravstvenega stanja prebivalcev, ki živijo v bližini sežigalnic odpadkov, predvsem povezavo med sežiganjem odpadkov in pojavljanjem **rakavih bolezni in motnjami plodnosti**;
- učinki toksičnih snovi v izpustih sežigalnic in sosežigalnic na zdravje ljudi so lahko **sinergistični**, kar pomeni, da predpisane mejne vrednosti za posamezno snov ne zagotavljajo nujno zdravega okolja;

- novejšje sežigalnice sproščajo manj polutantov, vendar pa je še vedno potrebno upoštevati, da je za razvoj številnih bolezni bistvena **kumulativna doza** in da lahko do pojava bolezni mine veliko let;
- dejanski vpliv sežigalnic je velikokrat težko natančno določiti zaradi številnih motečih dejavnikov (npr. sočasnega onesnaževanja iz drugih bližnjih industrijskih objektov, prometa, odloženih učinkov za reproduktivno zdravje, mobilnosti populacije ...), zato bo še nekaj naslednjih desetletij **težko objektivizirati** potencialno večjo varnost modernih sežigalnic.

Opozorila, ki se nanašajo na sežigalnice, so v primeru sosežiganja odpadkov še pomembnejša zaradi dejstva, da trenutna zakonska ureditev dovoljuje pri sosežiganju odpadkov nekajkrat večje emitacije nekaterih nevarnih snovi v zrak v primerjavi s sežigalnicami. Tako so na primer z okoljevarstvenim dovoljenjem Salonitu Anhovo dovoljeni **2x do 5x večji izpusti nekaterih nevarnih snovi**. Poleg tega so velikokrat tudi količine dimnih plinov iz industrijskih obratov večje od tistih v sežigalnicah, kar pomeni **večjo skupno količino izpustov**.

Ob tem je potrebno opozoriti še na to, da **meritev nevarnih snovi** v izpustih ne izvajajo neposredno državne institucije, ampak so prepuščene pooblaščenim izvajalcem, ki jih izbere in **plača vsak posamezni onesnaževalec**.

Ob vseh teh dejstvih se odpira pomislek, kako bodo izpusti iz sosežiga odpadkov v cementarni Salonit Anhovo vplivali na obolenje in umrljivost okoliških prebivalcev, ki so že oboleli zaradi azbesta in v kolikšnem geografskem obsegu. Sprašujemo se, ali bo zdravstvena stroka sploh lahko ločila, kaj je posledica pretekle uporabe azbesta in kaj današnjih polutantov.

Glede na vse navedeno menimo, da ni dovolj podatkov za zaključek, da je katerakoli sežigalnica ali še bolj sosežigalnica varna in zato je lokalno prebivalstvo lahko upravičeno zaskrbljeno.

Spodaj podpisani zdravnice in zdravniki in zobozdravnice in zobozdravniki menimo, da je naša dolžnost, da pozovemo odločevalce k bolj odgovornemu odnosu do okoljske problematike in tako zaščitimo prebivalce tega področja pred dodatno škodo na zdravju, ki bi jo lahko utrpeli zaradi onesnaženega okolja.

Odločevalce, ki sodelujejo v postopkih, pozivamo:

1. Pri odločanju o dovoljeni stopnji onesnaževanja naj se upošteva načelo previdnosti.

Pri uvajanju tehnologij in dejavnosti v okolje je potrebno upoštevati tveganja za zdravje ljudi, ki so ob nepoznavanju vseh vplivov lahko tudi dolgoročnega značaja. Upoštevati je potrebno tudi možnost sinergijskega učinkovanja posameznih polutantov, kadar se ti pojavljajo istočasno. Ob že obstoječi zdravstveni

obremenjenosti lokalnih prebivalcev z boleznimi, ki so posledica okoljskih dejavnikov in ki je v srednji Soški dolini zelo velika, je nujno potrebno zaščititi prebivalce pred dodatnim izpostavljanjem, če gre za potencialno nevarne polutante.

2. Pri določanju dopustnih mejnih vrednosti za vsakršno obremenitev okolja je potrebno izhajati iz zdravja ljudi.

Varne mejne vrednosti je potrebno določiti za vse prebivalce enako, ne glede na to, iz katere dejavnosti ali tehnologije izhajajo. Zdravje mora namreč biti zagotovljeno vsem prebivalcem v enaki meri, ne glede na kraj njihovega bivanja ali druge osebne okoliščine. Posebej pozivamo k spremembi različno določenih mejnih vrednosti za sežig in sosežig odpadkov, ki predstavljajo veliko tveganje za zdravje ljudi, saj je nedopustno, da so, kljub potencialnim hudim posledicam, določene po meri onesnaževalca.